

Dlaczego granice są takie ważne w wychowaniu?

Dzieci chcą i potrzebują rozumieć reguły rządzące ich światem. Chcą wiedzieć, czego się od nich oczekuje, jakie są ich relacje z innymi ludźmi, jak daleko mogą się posunąć oraz co się dzieje, kiedy posuną się za daleko. W miarę dorastania potrzebują sposobu, by poznać swoje rosnące umiejętności i możliwości. Granice odgrywają istotną rolę w procesie uczenia się i odkrywania świata, jednak lekcje przekazywane dzieciom przez rodziców mogą łatwo ulec zniekształceniu, jeśli wysyłane przez nich sygnały nie będą jednoznaczne.

Wszystkie dzieci odczuwają potrzebę testowania i odkrywania otaczającego je świata. Jednocześnie jednak potrzebują wyraźnie wytyczonych granic, określających zakres ich działań.

Granice spełniają wiele pożytecznych funkcji w procesie normalnego rozwoju. Jednocześnie wyznaczanie granic jest procesem dynamicznym. W miarę rozwoju i dorastania dzieci granice muszą być wciąż na nowo dostosowywane do ich potrzeb.

Dlaczego należy wytyczać dzieciom granice?

Dzieci potrzebują jasnych komunikatów na temat naszych zasad i oczekiwań, aby nauczyć się powszechnie akceptowanych zachowań. To od nas zależy, czy dostarczymy im niezbędnych informacji.

Czego dzieci uczą się dzięki wytyczaniu granic?

- granice pomagają dzieciom w odkrywaniu świata (Dzieci są badaczami bardzo dobrze przygotowanymi do swoich zadań. Od niemowlęctwa zajmują się testowaniem, odkrywaniem oraz zbieraniem informacji dotyczących świata i jego funkcjonowania. Są bystrzymi obserwatorami, naśladującymi obserwowane zachowania, zauważającymi relacje przyczynowo-skutkowe oraz formułującymi przekonania oparte na zebranych przez siebie informacjach).

- granice określają ścieżkę akceptowanych zachowań (Kiedy granice są jasno określone i niezmiennie, dzieciom łatwiej jest poznać właściwą ścieżkę i nią podążać. Jeżeli granice są niejasne lub zmienne, dzieci często zbaczają z kursu i wpadają w kłopoty. Dla wielu dzieci i nastolatków granice ich zachowania wyznacza tolerancja rodziców).

- granice określają związki z ludźmi (Po czym dzieci poznają, jaka mają siłę i kontrolę sytuacji w relacjach z dorosłymi? Często tego nie wiedzą, ale znają sposób, by się o tym przekonać. Po prostu idą na całość, robią wszystko, na co mają ochotę i obserwują efekty. Poprzez badania, które prowadzą w codziennych kontaktach z dorosłymi, odkrywają swoją siłę i kontrolę nad sytuacją. Przez doświadczenie dzieci uczą się, jakie są granice tolerancji, a przy okazji odkrywają, jaka jest ich pozycja w relacjach z innymi. Najważniejszych badań dokonują w domu. To tutaj – od rodziców – dzieci uczą się podstawowych zasad funkcjonowania w świecie. Kiedy dzieci doświadczają jasno określonych i niezmiennych granic, odpowiadają sobie na wiele ważnych pytań dotyczących związków międzyludzkich: Kto ma kontrolę nad sytuacją? Jak daleko mogą się posunąć? Co się stanie, jeśli posunę się za daleko? Informacje zebrane przez dzieci pozwalają im odkryć, jaką mają siłę w relacjach z dorosłymi i w jakim stopniu kontrolują

sytuację. Kiedy dzieciom oddaje się zbyt dużo władzy i kontroli, często zaczynają one przeceniać swoje wpływy i autorytet. Ich granice rozmywają się, a one same nieustannie sprawdzają sytuację, co naraża je na konflikty i próby sił. Dzieci wyciągają wnioski z tego, jaki rozkład sił, autorytetu i kontroli widza w domu, i do tego uczą się dostosowywać swoje zachowanie).

- granice są jak ogrodnicze tyczki wspomagające wzrost (Granice mogą pokazać rodzicom, z czym ich dzieci nie są w stanie jeszcze sobie poradzić. Nowe granice mogą się stać punktem odniesienia dla rosnącej dojrzałości i odpowiedzialności dziecka).

- granice dają poczucie bezpieczeństwa (Dla większości dzieci świadomość tego, że mają więcej władzy i kontroli nad sytuacją niż ich rodzice, jest źródłem silnego niepokoju. Dzieci chcą, by ich rodzice rzeczywiście byli rodzicami. Oczekują od rodziców, aby zdecydowanie i pewnie wytyczali jasno określone i stabilne granice. Od tego zależy ich poczucie bezpieczeństwa i stabilności. Akt opartego na szacunku wytyczania granic zawiera w sobie bardzo silny przekaz: Jestem twoim rodzicem. Jestem silny i odpowiedzialny. Możesz liczyć na to, że poprowadzę cię we właściwym kierunku).

- wytyczanie granic jest procesem dynamicznym (Dzieci rosną, zmieniają się i w miarę rozwoju dojrzewają do coraz większej wolności, przywilejów i odpowiedzialności. Dzieci potrzebują możliwości, by poznawać świat, ćwiczyć posiadanie umiejętności oraz kształtować poczucie odpowiedzialności. To ich zadanie. Naszym – jako rodziców – jest zapewnienie dzieciom takich granic, które będą wspierać, a nie ograniczać ten naturalny proces rozwoju. W jaki sposób możemy wytyczać dzieciom granice, które wspierają ich prawidłowy rozwój? Dostosowując je i poszerzając w miarę, jak dzieci wykazują gotowość do przyjęcia na siebie zwiększonej wolności i odpowiedzialności. Granice, które wyznaczamy powinny być na tyle mocne, by ukierunkować ich badania, a jednocześnie dość elastyczne, by umożliwić rozwój i zmiany).

Granice a prawidłowy rozwój.

Wszystkie dzieci potrzebują pewnej dozy swobody, siły i kontroli nad własnym życiem, aby wykształcić i rozwijać swoje umiejętności i aby w przyszłości być odpowiedzialnymi, dobrze dostosowanymi do życia w społeczeństwie ludźmi. Potrzebują granic dość szerokich dla zdobywania i testowania nowych umiejętności, a jednocześnie dość restrykcyjnych dla zapewnienia im poczucia bezpieczeństwa i nauki odpowiedzialności.

Określone przez nas granice oraz stopień swobody, siły i kontroli w ramach tych granic stwarzają kontekst dla rozwoju dziecka. Modele wykorzystywane przez rodziców przy wytyczaniu granic:

1. granice zbyt restrykcyjne (nadmierna kontrola)

- restrykcyjne granice są zbyt wąskie, by zapewnić dziecku swobodę niezbędną dla prawidłowego rozwoju
- nastolatek rozumie, jaką ścieżkę wyznaczyli dla niego rodzice, ale zbyt go ona ogranicza odrzuca ją i buntuje się przeciw niej
- odmawiając dziecku wolności potrzebnej dla zdrowego testowania i odkrywania otoczenia, rodzice zamykają przed dzieckiem możliwości uczenia się i rozwoju

- nadmierna kontrola ujemnie wpływa na wyniki w nauce i poczucie odpowiedzialności, często prowadzi do buntu

2. granice zbyt szerokie (niedostateczna kontrola)

- dziecko wie, na jakiej ścieżce powinno pozostać, ale doświadczenie uczy, że pozostanie na niej jest dowolne, a nie obowiązkowe
- kiedy granice są zbyt szerokie i nie dość stanowczo określone, dzieci często reagują w ten sposób, że ignorują granice i zapuszczają się na zakazane tereny
- ponieważ dzieci nie ponoszą konsekwencji swoich niewłaściwych wyborów i zachowań, nie uczą się odpowiedzialności
- niedostateczna kontrola ujemnie wpływa na wyniki w nauce i poczucie odpowiedzialności i prowadzi do nadmiernego testowania

3. granice niestabilne (zmienna kontrola)

- granice wytyczone dziecku są nietrwałe, a w związku z tym nie jest jasne, jak wygląda ścieżka, której powinien się trzymać
- dziecko musi przeprowadzić więcej testów, aby się przekonać, co będzie tolerowane
- niestabilne granice prowokują dzieci do nadmiernego testowania i buntu

4. granice zrównoważone (zrównoważona kontrola)

- dziecko otrzymuje swobodę i przywileje, w ramach jasno określonych granic, ukierunkowujących odkrycia dziecka
- dziecko wie, czego się od niego oczekuje, jakie są jego relacje z rodzicami oraz co się stanie, jeśli nie będzie w pełni wywiązywało się ze swoich obowiązków
- granice oparte na zrównoważonej kontroli zapewniają dziecku swobodę niezbędną dla zdobywania nowych umiejętności, uczą je odpowiedzialności oraz zmniejszają potrzebę testowania
- zrównoważona kontrola stwarza optymalne warunki dla wzrostu i rozwoju, skłania do nauki i poczucia odpowiedzialności, uczy współpracy.

Opracowanie K. Procek-Hryniewicz
na podstawie książki E. Hurlock „Rozwój dziecka”